

Скок Олександра Сергіївна
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

Шевченко Таїсія Віталіївна
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ЛАТЕНТНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

З урахуванням курсу України на Євроінтеграцію постає одне з найважливіших питань безпеки. На стан безпеки та захищеності вказує рівень злочинності, який прямо впливає на загальний розвиток України в різних галузях.

За офіційними статистичними даними Генеральної прокуратури України, в період з 2013 по 2017 роки на території України всього обліковано 3 705 659 кримінальних правопорушень. Так, за 2013 рік – 563 560, за 2014 рік – 529 139, за 2015 рік – 565 182, за 2016 рік – 592 604, за 2017 рік – 523 911, за 2018 рік – 487 133, за 2019 рік – 444 130 [1].

За оцінками міжнародних дослідників обсяг латентної злочинності визначається на рівні 60% від усієї чисельності вчинених посягань [2, с. 4].

За останні роки на фоні зниження загального рівня злочинності в державі залишається відкритим питання щодо показників латентної (скритої) злочинності в Україні. Незважаючи на проведені дослідження щодо виявлення причин та умов латентної злочинності питання до тепер залишається відкритим.

Латентна злочинність – це сукупність фактично вчинених, однак не виявлених або таких, що внаслідок інших певних обставин не стали відомими правоохоронним і судовим органам злочинів, відомості про які у зв'язку з цим не знаходять відображення в офіційній кримінально-правовій статистичній звітності [3]. Загальноприйнята класифікація латентної злочинності поділяється на природну, штучну та проміжну (пограничну).

Виявлення латентної злочинності – завдання складне, але все ж його можна вирішувати. Як би вміло не був підготовлений і замаскований злочин, він залишає ті чи інші сліди. Теорія і практика знає декілька методів виявлення латентної злочинності, а саме масові опитування населення, анкетування, експертні оцінки, матеріали преси; вивчення правоохоронними органами річних звітів про господарську діяльність окремих підприємств та організацій; систематичний контроль за станом обліку [4].

До основних причин латентної злочинності можна віднести наступні: малозначність спричиненої шкоди (крадіжки, грабежі без насильства, розкрадання, привласнення); небажання розголосу інформації про жертву злочину та спричинені збитки (розкрадання, привласнення); моральна сторона та небажання розголосу інформації про вчинений злочин (статеві злочини, домашнє насильство, тілесні ушкодження, хуліганство); низький рівень розкриття корупційних злочинів (неправомірна вигода та ін.); недовіра до роботи правоохоронних органів, судової системи щодо встановлення винних осіб та їх справедливого покарання, відшкодування завданих злочином збитків; складна бюрократична процесуальна система, яка займає багато часу для жертви злочину, низький рівень правосвідомості населення, низький рівень правової культури громадян та інші причини.

Оскільки приховану злочинність складно врахувати у загальну кількість облікованих злочинів виникає необхідність класифікації методів дослідження. До таких методів встановлення латентної злочинності відносять спеціальні кримінологічні методи: анкетування, опитування, метод експортних оцінок, аналіз документів, врахування непрямих показників, вивчення громадської думки, моніторинг інформації ЗМІ та мережі Інтернет, соціальних мереж. На підставі отриманих результатів спеціальних кримінологічних методів, за встановленою формулою визначається рівень латентності за заданий період часу. Окрім зазначених методів для встановлення латентності щодо окремих видів злочинності можна використовувати інші методи.

Так, методи виявлення латентної корупційної злочинності, найефективнішими з яких є різного роду опитування та метод експертних оцінок. Сучасним методом, який можна використовувати є періодичне застосування поліграфа. Хоча вказані методи не позбавлені недоліків, їхнє комплексне застосування в поєднанні з іншими методами дасть можливість отримати інформацію про справжні показники корупційної злочинності, що є важливим кроком до створення дієвої системи запобігання та протидії цьому виду злочинності. Завданням сучасної науки та практики є вдосконалення існуючих та розробка нових методів виявлення латентної корупційної злочинності [5].

Існує певна кількість методів виявлення латентної економічної злочинності, найефективнішими з яких є опитування та метод експертних оцінок, – хоча вищевказані методи не позбавлені недоліків, їхнє комплексне застосування в поєднанні з іншими методами дасть можливість отримати інформацію про справжні показники економічної злочинності [6].

Що стосується корисливої злочинності – крадіжка (ч.ч. 1, 2 ст. 185 КК), найбільш розповсюдженими є так звані кишенькові крадіжки, які за видами можуть бути як природними, так і штучними; ще один розповсюджений вид латентних злочинів – шахрайство (ст. 190 КК). Для визначення рівня латентності можна виділити як індивідуальні так і групові методи. До них відносять: анкетування, опитування, моніторинг інформації ЗМІ, соціальних мереж. Що стосується методів виявлення латентної насильницької злочинності - умисне легке тілесне ушкодження (ст. 125 КК), побої і мордування (ст. 126 КК), домашнє насильство (ст. 126-1 КК), погроза вбивством (ст. 129 КК), до них можна віднести анкетування, опитування, інтерв'ювання, повідомлення з медичних установ, моніторинг соціальних мереж, мережі Інтернет, метод експертних оцінок.

До методів виявлення латентності сексуальних злочинів: зґвалтування (ст. 152 КК), сексуальне насильство (ст. 153 КК), примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК), статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК), розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК), можна віднести анонімне анкетування, метод експертних оцінок, моніторинг інформації ЗМІ, соціальних мереж.

Необхідно зазначити, що більшого результату можна добитися використовуючи комплексну методіку визначення рівня латентності злочинності.

Без сумнівів, латентність злочинів є негативним явищем, яке породжує в першу чергу відчуття безкарності для злочинців, не має чіткого уявлення у правоохоронних органів про рівень і стан злочинності та відповідно, такі данні не враховуються при планування протидії злочинності.

Отже, проаналізувавши кількісні показники злочинності в Україні за сім років з 2013 по 2019 роки, ми можемо дійти висновків, що за останні два роки вбачається тенденція до зниження рівня злочинності в Україні. Однак, залишається відкритим питання врахування латентної злочинності до загальної кількості облікованих злочинів та осіб, які їх вчинили за визначений період часу на певній території. З метою більш чіткого уявлення про стан злочинності в Україні необхідно запровадити обов'язковий прорахунок за визначений період (один місяць, один рік) статистичних показників латентної злочинності, вказавши на методи.

1. Статистична інформація за 2015-2019 роки Генеральна прокуратура України. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення: 18.02.2020)

2. Оболенцев В.Ф. Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження. Х. Видавць СПДФО Вапнярчук В.М. 128 с.

3. О. Саско Щодо поняття латентної злочинності та причин її виникнення. Історико-правовий часопис. 2017. № 1(9). URL: <http://esnuir.cenu.edu.ua/bitstream/123456789/13342/1/30sasko.pdf> (дата звернення: 14.02.2019)

4. Н. Магас Причини латентності корупційної злочинності. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 9. С. 192-196. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/9/40.pdf> (дата звернення: 19.02.2020)

5. Н. Федик Окремі методи виявлення латентної корупційної злочинності. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2016. Випуск 62. С. 177-183

6. Г.В. Рибікова, В.В. Сучкова Особливості методів дослідження методів економічних злочинів. Юридичний вісник. 2017. 3 (44). С. 143-147